

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Katholiek in de Republiek : subcultuur en tegencultuur in Nederland, 1570- 1750

Lenarduzzi, C.M.

Citation

Lenarduzzi, C. M. (2018, October 25). *Katholiek in de Republiek : subcultuur en tegencultuur in Nederland, 1570- 1750*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/66483>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/66483>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/66483> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Lenarduzzi, C.M.

Title: Katholiek in de Republiek : subcultuur en tegencultuur in Nederland, 1570- 1750

Issue Date: 2018-10-25

Deel II *Katholieke habitus*

In deel I hebben we gezien hoe de katholieken het hoofd boden aan de transformatie van cultuur in subcultuur en wat dat betekende voor het karakter en de gelaagdheid van de katholieke subcultuur. We hebben gezien wanneer en waarom individuele gelovigen zichzelf als katholiek beschouwden. Ik heb geanalyseerd wat in hun ogen de randvoorwaarden waren voor het lidmaatschap van de katholieke subcultuur, en waar de ondergrens lag. Het accent in dit eerste deel lag dus vooral op de samenstelling en het karakter van de katholieke subcultuur zelf. In het tweede deel verschuift de focus naar de katholieke habitus. De typisch katholieke gedragscode die vóór de Reformatie vanzelfsprekend was, moest na 1572 worden heroverwogen. De wetmatigheid van de katholieke rituelen en repertoires, die iedere katholiek vanaf de vroegste jeugd waren ingeprent en waarover nooit onderhandeld hoefde te worden, was onderuit gehaald. Dat betekende dat de katholieke habitus verhuisde van een onbewust naar een bewust niveau, dat het katholieke instrumentarium niet langer door het verleden maar door het heden werd vorm gegeven. Praktijken en gewoonten die eeuwenlang niet ter discussie waren gesteld, werden als gevolg van de gewijzigde omstandigheden opnieuw tegen het licht gehouden. De katholieke habitus, die voordien was geconditioneerd door een zeker verleden, moest zich nu aanpassen aan een onzeker heden en anticiperen op een onbekende toekomst. Het perspectief waarmee katholieken zich in de wereld bewogen, was dus 180 graden gekanteld. Sommige elementen van de katholieke habitus verloren aan betekenis in de nieuwe gereformeerde context, andere wonnen juist aan belang. De nieuwe sociale realiteit produceerde dus een nieuwe habitus, of op zijn minst een habitus met andere accenten. Door de Reformatie en de Opstand kwam, om aan te haken bij de woorden van Pierre Bourdieu, een nieuwe dialectiek op gang tussen ‘the internalisation of externality and the externalisation of internality’ – individuele katholieken werden gedwongen een nieuwe werkelijkheid te internaliseren, en tegelijkertijd die nieuw geïncorporeerde realiteit weer op hun eigen wijze uit te dragen in de wereld.¹

Materia en muziek, de vensters waaromheen de volgende twee hoofdstukken zijn georganiseerd, waren terreinen waarop katholieken zich duidelijk onderscheidden van gereformeerden, zowel in hun eigen ogen als in de visie van de ‘ketterse’ tegenstanders. Om die reden werden zij na de Reformatie extra betekenisvol. Materiële devotie en religieuze soundscapes waren altijd al belangrijke pijlers van het katholicisme, maar het feit dat de

¹ Bourdieu, *Outline of a theory of practice*, p. 72.

gereformeerden juist deze twee aspecten van het katholicisme scherp hekelden, maakte het geschikt repertoire om zowel de eigen identiteit te versterken als de op het 'sociale speelveld' heersende gereformeerde opvattingen te bestrijden. Materia en muziek veranderden als het ware in 'subcultureel kapitaal', waarmee katholieken zich intern en extern konden manifesteren. Beide instrumenten spraken immers een typisch katholieke taal, die toch gereformeerde ogen en oren niet ontging. Het begrip 'agency' speelde daarbij een belangrijke rol. Individuele katholieken zetten materia en muziek bewust in als instrument om hun lot in eigen hand te nemen. Op terreinen waar ze monddood waren gemaakt, lieten zij objecten voor zich spreken. Welke dynamiek bracht dat op gang tussen de katholieke subcultuur en de dominante gereformeerde cultuur? Tegelijkertijd legt het concept van de 'agency of things' bloot dat materia en muziek zelf ook ontwikkelingen op gang brachten. Relieken, bijvoorbeeld, spraken niet alleen namens de katholieken, maar ook voor zichzelf. Welke spanningen leverde dat op binnen de katholieke gemeenschap zelf?